

І.А. РУДИК, В.В. БУШТРУК, І.С. СТАРОСТЕНКО

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДОБОРУ РЕМОНТНИХ БУГАЙЦІВ ЗА СПЕРМОПРОДУКТИВНІСТЮ ЇХ БАТЬКІВ

Спермопродуктивність бугаїв є одним із важливих показників їхньої оцінки. Найкращий за походженням, екстер'єром і конституцією бугаєць, може бути відібраним у групу ремонтних плідників, якщо він має задовільні показники спермопродуктивності. Але вже після народження бичків необхідно проводити їх добір для подальшого вирощування. Тому необхідний ефективний метод для добору ремонтних бугайців.

Мета нашої роботи — виявлення можливостей добору ремонтних бугайців за показниками спермопродуктивності їх батьків. У зв'язку з цим нами було відібрано 12 плідників, які інтенсивно використовувались у породі і в цілому мали 96 синів.

При оцінці генотипу бугая за молочною продуктивністю дочок мінімальною їх кількістю є 20 дочок. Для оцінки бугаїв за спермопродуктивністю їх потомків, необхідний мінімум становить 10 синів, оскільки коефіцієнт успадкованості цих ознак у 2 рази більший ступеня успадкованості надою, тобто становить $h^2=0,4$.

Із 222 бугаїв чорно-рябої породи, які були оцінені за якістю потомства, тільки п'ять плідників (С. Сексес 5/1698624, Р.К. Генрі 320300, А. Мак 1696981, Ельбрус 897, Монфреч 325222) мали 10 і більше синів. Це вказує на те, що на практиці ведеться екстенсивна система добору батьків бугаїв. Ці бугаї мають високу племінну цінність за загальною спермопродуктивністю, що зумовило високу середню племінну цінність у їх синів.

Так, у бугаїв Ровендал 1701488 племінна цінність за загальною спермопродуктивністю становить +0,63 млрд., а чоти-

© І.А. Рудик, В.В. Буштрук, І.С. Старостенко, 2001

Розведення і генетика тварин. 2001. Вип. 34

р'юх його синів +0,60; Суден Сексес 5/169862 має цей показник на рівні +0,54 млрд., а оцінка племінної цінності його 10 синів становить +0,60. Причому 70—75% синів цих бугаїв належать до категорії поліпшувачів за спермопродуктивністю.

Серед синів, одержаних від бугаїв-погіршувачів за спермопродукцією Елевейшна 139, Джейрана 9057 та Індіка 554, найбільша частота погіршувачів (50—60%). Племінна цінність їх за показниками спермопродуктивності становить -0,21 : -0,33 млрд.

Отже, наявність залежності рівня спермопродуктивності бугаїв-синів від цих показників у батьків, а також кореляція "батько-син" ($r=+0,52$, $P > 0,999$) свідчать про можливість раннього добору ремонтних бугайців на основі оцінки генотипу їх батьків за спермопродуктивністю.

Білоцерківський державний аграрний університет

УДК 636.082.2.033

Л.О. ТИМЧЕНКО, О.Г. ТИМЧЕНКО

АНГУСЬКА ХУДОБА В ПОРОДОТВОРНОМУ ПРОЦЕСІ

Розвиток м'ясного скотарства як самостійної галузі в Україні базувався на імпорті сперми бугаїв-плідників м'ясних порід і використанні товарної частини стада планових молочних порід. Використовували різні варіанти схрещувань представників цих порід (в основному промислове), де оцінювали їх ефективність і доцільність подальшого розведення для відтворення помісей. Дещо пізніше почали завозити і маточне поголів'я м'ясної худоби для чистопородного розведення і використання в породотворному процесі. До таких порід належать: ангуська (абердин-ангуська), герефордська, шаролезька, лімузинська, симентальська, кіанська тощо. Більшість з них добре акліматизувались, їх розводять і донині.

© Л.О. Тимченко, О.Г. Тимченко, 2001

Розведення і генетика тварин. 2001. Вип. 34

У даний час маємо вітчизняні українську, волинську, поліську м'ясні породи великої рогатої худоби і завершується робота щодо створення ще знам'янської, таврійської, асканійської, симентальської та інших порід.

Чи потрібно нам мати таку кількість м'ясних порід? Україна займає велику територію, різноманітні ґрунтово-кліматичні зони — Степ, Лісостеп, Полісся, передгір'я Карпат, Карпати, Закарпаття тощо, особливості яких впливають і на набір кормових культур. Тому господар повинен мати право вибору худоби тієї породи, яка була б не тільки добре пристосована до умов даного регіону, а і відзначалась належною продуктивністю. Отже, якщо мати в країні 8—10 вітчизняних м'ясних порід великої рогатої худоби, то це значно обмежить її импорт.

Накоплена достатня кількість експериментального матеріалу щодо оцінки ефективності різних варіантів схрещування, породовипробування і якості одержаної продукції від тварин різних генотипів, що дає можливість визначити і обґрунтувати доцільність використання їх у породотворному процесі і обмеженість імпорту.

Однією з цікавих у цьому плані є ангуська худоба, яка у числі перших почала імпортуватись в нашу країну, а маточне поголів'я було завезене із Шотландії і Канади в 1961—1962 рр. На племінному заводі ангуської худоби (сміт Ворзель) вона добре акліматизувалась і проявила хороші продуктивні якості. Досить нагадати, що бугай Гуїс С1 (Шотландія) мав живу масу 950 кг, а його внук Банан 67 — 1100 кг, корова Ганка 18 Ка 22 мала живу масу 642 кг, а Банка 32 Ка 8 — 600 кг (обидві є чемпіонками породи); вихід телят за десятки років був понад 96%, а жива маса новонароджених становила 22—25 кг. У дослідах із стабільною годівлею і організованими підгодівлями молодняку в підсисний період жива маса бугайців у 12-місячному віці сягала 400 кг. Основною причиною зниження продуктивності в окремі роки була нестабільна кормова база. Наведені дані свідчать, що відносити ангуську худобу до дрібних порід немає підстав.

Цінними селекційними ознаками цієї породи є висока відтворна здатність, дрібноплідність і добре розвинена задня

третина тулуба з пишною мускулатурою (штани, галіфе), яка низько опускається до скакального суглобу. Остання ознака обумовила збільшення забійного виходу на 3—5 % і зменшення вмісту кісток у туші на 3,7—4,8% порівняно з представниками симентальської, чорно-рябої і білоголової української порід, що встановлено в експериментальних заборах, проведених на Дослідній станції м'ясного скотарства УСГА.

Такі особливості морфологічного складу туші у тварин ангуської породи порівняно з симентальськими у 18-місячному віці сприяли збільшенню виходу м'якуша (істивної частини) туші на 60—65 кг, або явищу боніфікації живої маси на 90—95 кг. Це ті ознаки ангуської худоби, які в породотворному процесі мають провідне значення.

Використання тварин ангуської породи у різних варіантах промислового схрещування (нами проаналізовано понад 50 результатів дослідів) у більшості випадків сприяло прояву ефекту схрещування, але були дані нульового і навіть негативного впливу на ріст помісей. Оцінка такого заходу за виходом м'якуша туші, як правило, не проводилась. Ми вважаємо, що причиною одержання таких розбіжних даних за ефектом схрещування є недостатній рівень годівлі піддослідних тварин. Все ж таки використання тварин висококультурних порід у будь-якому схрещуванні вимагає належного рівня годівлі помісей від народження до забою, чи повновікового стану, який би забезпечував до 15—18-місячного віку одержання кілограмових і більше середньодобових приростів.

Є нарікання, що тварини ангуської породи швидко осалюються і дають жирну яловичину. Якщо врахувати, що вони відносяться до скороспілих порід і у ранньому віці (12—15 місяців) дають більш зрілу яловичину порівняно з тваринами пізньоспілих довгорослих порід, то це є визначальною ознакою для їх забою в цьому віці, що має бути невід'ємним елементом технології замкнутого циклу виробництва яловичини — звільнити худобомісце для наступного покоління. А основним показником скороспілості і зрілості яловичини є наявність певної кількості жирових відкладень в організмі тва-

рини. Крім того, нашими дослідженнями, проведеними на худобі різних типів за скороспілістю, обґрунтовано, що в умовах замкнутого циклу виробництва яловичини при достатньому рівні вирощування молодняка найбільш доцільно забивати на м'ясо бугайців у 15—18-місячному віці (для пізньоспілих порід — до 20 місяців), а телиць — у 12—15 місяців. Це вік найбільшого виходу споживчозрілої яловичини і від окремо взятої тварини і, особливо, з одного худобомісця, беручи в розрахунок його оборот за ряд років. Після цього віку значно змінюється обмін речовин у тварин у бік посилення синтезу жирової тканини і зменшення конверсії протеїну корму в білок тіла, зменшується темп росту найцінніших у споживчому відношенні м'язів і збільшуються затрати кормів на приріст і собівартість продукції. Отже, вказані особливості ангуської худоби мають бути враховані при обґрунтуванні вибору цієї породи як вихідної в породотворному процесі.

Досить рельєфно описані ознаки ангуської породи проявились у тварин волинської, поліської і, особливо, створюваної знам'янської м'ясних порід, де вона використовувалась як вихідна форма. Тепер час селекції на закріплення даних ознак в поколіннях.

Останнім часом деякі спеціалісти "підправляють" ангуську худобу за молочністю, енергією росту тощо, використовуючи при цьому ввідне схрещування з представниками голштинської, чорно-рябої та інших порід. За попередньою оцінкою одержані помісі втратили основну ознаку — добре розвинену і обмускулену задню третину тулуба, а це вплинуло і на забійний вихід, і на вихід м'якуша (огрубіння кісток). Це вже не є ангуська худоба.

Отже, для породотворного процесу потрібні тварини ангуської породи з притаманними тільки їм селекційними ознаками з явно вираженою ейрисомією і використання їх як вихідної форми, що в процесі породотворення дасть необхідний селекційний ефект.

Українська академія аграрних наук

Національний аграрний університет

ВИВЧЕННЯ ГОСПОДАРЬСЬКО-КОРИСНИХ ОЗНАК УКРАЇНСЬКОЇ ЧОРНО-РЯБОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ

Наприкінці 1995 р. була реалізована програма щодо створення української чорно-рябої молочної породи. Оскільки порода — динамічна структура, постало завдання про її удосконалення шляхом консолідації за типом і основними селекційними ознаками, що дозволить підвищити генетичний потенціал продуктивності, розширити її племінну базу та внутріпородну структуру.

Дослідження проводили на маточному поголів'ї племзаводу "Бортничі" Київської області. Для аналізу динаміки генеалогічної структури використано родоводи близько 80 бугаїв плідників, які найбільш активно використовувались при формуванні стада племзаводу в останні п'ять років. Ці племінні бугаї були чистопородними або мали більше 50% крові голштинської породи. Аналіз молочної продуктивності тварин різної лінійної структури показав, що кращими були корови таких ліній: Валіанта 1650414 (30—5004—3,62); Монтфреча 91779 (35—4737—3,58); Елвейшина 1491007 (39—5042—3,71). Корови вищевказаних ліній переважали ровесниць за величиною надою на 193—894 кг, відносно жирності молока перевага становила 0,04—0,13%.

Для більшості ліній і споріднених груп тварин коефіцієнт генеалогічної спорідненості характеризувався середньою величиною 63—74%, дещо вищий він у новостворених ліній — 65—71%.

Залежно від варіантів підбору в кожному господарстві проведено аналіз продуктивності тварин. У результаті вста-

*Науковий керівник — доктор сільськогосподарських наук М.Я. Сфіменко.